

ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 130.2:316.32

КУЛЬТУРА ЯК ГЕРМЕНЕВТИКА БУТТЯ

© Мельник В. В.

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, (Київ, Україна)

E-mail: doc.v.melnik@mail.ru, ORCID 0000-0001-5976-5823

Анотація. В статті проаналізовано сутність культури та кризові духовні явища, що проявляються в культурі в умовах глобалізації, зокрема, що духовна криза - це криза суспільних ідеалів і цінностей, які складають духовне ядро культури. Визначено, що культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад є системою форм, які забезпечують становлення людського в людині, що забезпечуються антропологічними, онтологічними, аксіологічними чинниками. Предмет дослідження - культура як головний чинник удосконалення особистості. Методи – соціаксіологічний, антропологічний, системний, що дозволили розкрити культуру як зріз соціального простору удосконалення особистості. З'ясовано сутність культури як умови реалізації багатовимірності людини в умовах поглиблення глобальних викликів сучасності, що представляють собою основу для виявлення міжцивілізаційного спілкування і діалогу. Результат дослідження - розкрито умови переосмислення культурно-історичних, філософських і морально-аксіологічних принципів облаштування та представлено аналіз антропологічних засад культури як основи багатовимірності людини в умовах культурної глобалізації. Зроблено висновок, що антропологічні засади культури як основи зрізу соціального простору в умовах глобального соціального простору забезпечують становлення умов самореалізації людини в умовах культурної глобалізації. Антропологічні засади культури як основи соціального зрізу самореалізації особистості в умовах глобального соціального простору є найбільш фундаментальним способом людського буття, базисом реальності для людини. Онтологічні та аксіологічні засади є природно-історичним процесом, направленим на відображення родової сутності людини, вибору її можливостей, так як людина представляє сукупність загальнолюдських цінностей, які відмінити будь-яким законом неможливо.

Ключові слова: людина, самореалізація особистості, антропологічні засади, онтологічні засади, аксіологічні засади, культура, багатовимірність людини, глобальний простір, цінності, герменевтика буття

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад в контексті глобального соціального простору є особливим зрізом соціального простору, що включає проблематику удосконалення особистості, мовленнєвих матриць, орієнтуючись на комунікацію як основу міжкультурної взаємодії. На думку вчених-антропологів, культургенезис цивілізації залежить від соціосередовища, його природних умов та від діяльності суб'єкта. Культура як основа міжкультурної комунікації включає комплекс понять-термінів, як: характер, менталітет, когнітивні моделі, звичаї, соціальні колізії маргінальності, соціально-екзистенційні основи реалізації особистості, інноваційні феномени прогресу цивілізації. Культуру слід

інтерпретувати як соціально-онтологічно-еволюційний процес цивілізації, що включає рефлексивні моделі, пов'язані з творчістю, діяльністю, інтеграцію будь-яких творчих альянсів та реалізацію людиною своїх можливостей і здібностей, що проявляються в умовах реконфігурації соціального простору, удосконалюються і вносять інноваційні зміни, адаптуючись і виробляючи вміння і навички, необхідні для існування людини у новому соціальному середовищі, її соціалізації [1, с. 208-217].

Виділення невирішених раніше часток загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Проблемна ситуація.

На нашу думку слід, проаналізувати культуру як максимум, що результується через соціоповедінські паттерни, посередництво менталактів і психостанів особистості, які мають психологічну, онтологічну, соціально-нейропсихологічну природу в ракурсах

взаємодії індивіда з онтологією-середовищем-соціумом-людьми. Культура має онтологічно-безпосереднє відношення до людських потреб-запитів-цілей, так як людина дискурсомислює для себе, що є світ, яке її місце в цьому світі, як вона може досягти своїх цілей. Людина задовольняє свої потреби у цінній праці, відпочинкові, самозбереженні і самоудосконаленні, щоб сприяти своїй самоevolюції у кризовому бутті і досягненні цілісності особистості, якщо навіть цьому не дозволяють умови. Культура є «способом самого буття» людини у світі, проте не є «надбудовою» цього світу, тому що вона є самим буттям, проявляючись в контексті глобального соціокультурного простору. Глобальний соціокультурний простір – це розгортання світу людського буття, «олюдненої природи», «світу цілісної культури» у єдності антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад. Культура є «життєвим світом» чи «життєвим нервом» людини, яка відіграє велику роль при становленні психіки, свідомості і мислення людини, сприяючи формуванню ідентичності і самоідентичності людини. Людина є продуктом соціокультурного глобалізованого простору, своєї культури, і поки культура не сформована, то немає ні особистості, ні свідомості, ні цінностей, необхідних для того, щоб функціонувала людина [2, с. 13-24].

Мета статті полягає в концептуалізації антропологічних, онтологічних, аксіологічних засад культури як чинника самореалізації людини в умовах глобального соціального простору.

Дана мета реалізується в наступних задачах: проаналізувати сутність культури та кризові духовні явища, що проявляються в культурі в умовах глобального соціального простору, зокрема, що духовна криза - це криза суспільних ідеалів і цінностей, які складають духовне ядро культури; визначити, що культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад в контексті соціокультурного глобалізованого простору є системою форм, які забезпечують становлення (формування) людського в людині, що забезпечуються антропологічними, онтологічними, аксіологічними чинниками; з'ясувати сутність культури як умови реалізації багатовимірності людини в умовах поглиблення глобальних викликів сучасності, що представляють собою основу для виявлення міжцивілізаційного спілкування і діалогу; розкрити умови переосмислення культурно-історичних, філософських і морально-аксіологічних принципів облаштування соціуму;

Культура як герменевтика буття

дати аналіз антропологічних засад культури як чинника самореалізації особистості в умовах глобального соціального простору [3, с. 487-492].

Обговорення проблеми

Культура - це сукупність соціально набутих і трансформованих із покоління в покоління значущих символів, ідей, цінностей, звичаїв, вірувань, традицій, норм і правил поведінки через свою життєдіяльність. Поняття «культура» вживається для характеристики певних історичних епох (антична культура), конкретних суспільств, народності, нації (культура майя), специфічних сфер діяльності чи життя (художня культура, культура побуту), сфера духовного життя людей. Як загальноцивілізаційна система, культура автентична, дійсна, невідчужена від історії, об'єднує сьогоденням своє минуле і майбутнє, відтворює в самосвідомості і максимально розкриває природу національного характеру. Культура як загальноцивілізаційна цінність виявляє наявність базових цінностей і символів, які забезпечують внутрішню інтеграцію. Культура включає в свою систему соціальні норми і установи, духовні цінності, сукупність відносин людей до природи, між собою і до самого себе. Культура характеризують особливості свідомості і поведінки, діяльності людей, праці, мови, фіксується як спосіб життєдіяльності окремого індивіда, соціальної групи чи всього суспільства в цілому. Культура - це складне ціле, яке включає продукти діяльності, вірування, мистецтво, звички людини, а також діяльність, зумовлена цими звичками. Головне в культурі - активна роль людини, людина в діяльності, продукт людської діяльності. Культура - це конфігурація засвоєної поведінки людини та її результатів, тісно пов'язаних з духом, духовністю. Тому будь-який матеріальний прогрес не відбудеться без прогресу культурного, духовного. Культура - це свого роду генотип розвитку людського організму [4, с. 225-232].

Культура є найбільш фундаментальний спосіб людського буття, базис реальності для людини. Культура є діяльність людей по відтворенню і оновленню соціального і політичного буття, продукт і результат діяльності, які в неї включаються. Культура є вираження суспільної і родової суті людини, це сукупний досвід людства, єдності буття і небуття, вона організує людське життя, слугує для упорядження досвіду і регуляції відносин між людьми. Культура - це культ, обробка, поважання, виховання. Це певний рівень розвитку суспільства, творчих здібностей

людини, відтворений в матеріальних і духовних цінностях людини. Культура - це свідомою робота духу по здійсненню того, що оточує людину. Культура асоціюється з рисами особистого удосконалення людини, це специфічний спосіб організації і розвитку людської особистості. Укоріненість в культурі і свобода здійснюються як творчість, з іншого боку, культура поєднує буття й свободу, що переростає у творчість, виступає щодо них як опосередкування. Будучи узагальненим людським досвідом, культура дає свободі й творчості вихідні смисли й через це безпосередньо є репрезентантом буття. Разом з тим культура дає засоби й пропонує форми здійснення людиною її вільних творчих зусиль. Творчість - це одна з найсуттєвіших ознак культури. Саме культура є водночас творчістю й призначеністю до творення. Нарешті, та чи інша система може бути визнана цивілізованою, якщо вона забезпечує культурний прогрес людства, можливості самореалізації особистості, розвиток і реалізацію індивідуальної духовної свободи. Повернення до магістральних шляхів розвитку людської цивілізації є поворотом до культурного самозабезпечення народу в контексті світових надбань, пріоритету особистості її духовних свобод, творчої самореалізації у суспільному та індивідуальному житті, людяно-творчого злету, культури. Універсальним критерієм суспільного прогресу постає загальне становище людини в соціально-політичній системі, рівень її загальнокультурного розвитку, матеріальної, соціальної, політичної і духовної свободи. Більш прогресивною буде така система, яка відкриває широкі можливості для задоволення людських життєвих потреб, піднесення добробуту, забезпечення рівня і структури споживання матеріальних, соціальних та культурних благ, що найповніше відповідають природі, сутності й призначенню людини, створюють сприятливі умови для самореалізації духовної свободи. Сучасність самореалізації людини характеризується тим, що в основі прогресу лежить загальнолюдський інтерес. Головне - створити таку систему дій, на основі яких можна було б надати колективним формам людського життя належної цілерациональності, свідомої передбачуванності, досягнення на цьому шляху максимально-матеріального і духовного добробуту, культурного зростання [5, с.222-226].

Криза (від грец. Krisis- поворотний пункт, рішення): 1) тяжкий перехідний стан, який викликаний хворобою, травмою, стресом; 2) емоційно значуща подія чи радикальна зміна

статусу в особистому житті. Розрізняють кризу по протяжності та інтенсивності кризового стану. Криза культури - це закономірний етап у розвитку кожної культури. Вона не може досягти ідентичності, якщо не будуть подолані внутрішні колізії. Переломні процеси в середині культури не завжди свідчать про корозію, розпад чи загибель культури. В цьому плані про кризу культури говорять як про тяжкий перехідний стан. Сутність кризи складає переоцінка складового духовно-змістовного ядра культури. В результаті цих процесів криза може паралізувати культурну динаміку, що породжує безліч негативних феноменів. Це може привести до краху культури в її минулому вигляді. Але криза ще часто й сполучена з самопізнанням автентичної суті культури, виявленням її потенціалу, можливостей внутрішнього розвитку.

Культура знаходиться в стадії процвітання, коли вона має внутрішнє стале уявлення про себе. Криза культури свідчить про розпад постійного ядра культури, про втрату самототожності, тобто культура перестає немов би розуміти, що вона собою уявляє. Виникнення туги по сталому архетипу породжується тривогою і збентеженою свідомістю, що сприяє поступовому формуванню нового образу культури. Відчуття кризи породжується в результаті розусюдження з самою собою, першоодвічним космосом культури. Її динаміка допускає багатоманітність альтернатив і при цьому не кожна із них має шанс на втілення. Культура не здатна розвиватися по одинці і універсальній схемі. Сучасна криза є сучасною новою культурою парадигми. Розпад старих форм життя і поява нових ціннісних мотивів приводить в результаті до збуджуваного стану пошуку, інтенсивного бродіння нових цінностей, які володіють новим потенціалом оновлення. Народження нових ціннісних орієнтацій є провісником нової культури. «Революція свідомості» означає народження нового культурного коду нації. На долях культури відчувається зіткнення духовних і моральних ідеалів, а якщо культуру покидає творчий дух і вона не здатна задовольнити духовні потреби суспільства [6, с.192-200].

Духовний вакуум - термін який вживається для визначення кризи соціальної і національно-культурної ідентичності, який супроводжується почуттям страху, тривоги, відчуттям історичної приреченості, «бездомності» і загубленості людини в світі. В особистому плані криза свідомості переживається як духовний вакуум. *Духовна криза - це криза суспільних ідеалів і цінностей, які складають духовне ядро*

культури і надають культурній системі якісно-організаційної цілісності, аутентичності. Кризи супроводжуються посиленням ентропійних процесів, соціальним, моральним, інтелектуальним хаосом, втратою моральних пріоритетів, гострою поляризацією суспільства, руйнуванням соціальних інститутів. Духовна криза суспільства і реальна небезпека втрати культурної ідентичності гостро активізували процеси самосвідомості, в сфері якої проходить інтенсивність послуг цінностей культурної інтеграції і консолідації. Світоглядною передумовою подолання духовної кризи є відтворення тих цінностей, котрі складають ядро відчизняної культури і зумовлюють її унікальність, відродження ідеалу, актуалізацію суспільної свідомості її інших референтів.

В умовах антидуховності все обертається своєю протилежністю і змінюється: історія, що могла бути історією існування людей перетворюється на самостійну надлюдську субстанцію; засоби стають цілями, а цілі постають у ролі простих засобів, людина витрачає людське ество, а мірою її багатства, замість істинних цінностей стає обсяг приватної власності і володіння матеріальними цінностями. Проте існують і більш потаємні руйнівні процеси. Один з них - поглинання людини масовою культурою з опорою на розваги, утилітарні цінності, або тоталітарною пропагандою.

Життя і структура суспільства зумовлюються культурою і розумінням в ній смисла людського існування. Всі чотири сфери суспільства - економічна, політична, соціальна, духовна - завжди знаходяться в активній взаємодії між собою. Суспільство не може досягти ні істинної демократії, ні повноцінного життя, коли не будуть створені необхідні для існування цих інститутів моральні якості та інститути і закони не будуть відповідати моральним і культурно-правовим нормам демократичного суспільства. Для цього люди повинні перестати сприймати себе не «гвинтинами» тоталітарної машини, а вільними суб'єктами, здатними до культурної творчості. Культурні артефакти тільки тоді стають реальною культурою, коли вони освоюються діяльністю людини, входять в її життя, соціокультурну творчість, вчинки, відносини і діяльність. *Культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад в контексті соціокультурного глобалізованого простору є системою форм, які забезпечують становлення (формування) людського в людині, що забезпечуються антропологічними, онтологічними,*

аксіологічними чинниками, системою формоутворень духу. Такими формоутвореннями духу є мова, право, мораль, наука, філософія, різні форми мистецтва - все, що робить людину людиною. Слід погодитися з Н.Хамітовим, який вважає, що «Комунікативна метаантропологія є філософською наукою про умови комунікації етносу й особистості в усій її екзистенціальній повноті, виходячи тим самим на низку актуальних проблем сучасності – зокрема прав людини та місця національної культури в світі, що глобалізується [11, с. 8].

З точки зору аксіологічних засад культура виступає як процес активної творчої діяльності людини, за допомогою якої людина не тільки пізнає, а й перебудовує соціокультурний простір, підганяє його під свої мірки, сприяє регулюванню соціовідносин, щоб вони не тільки сприяли більш глибокій адаптації людини, а й формували «другу культуру», яка вибудовується над людиною. З антропологічної точки зору, культура – це мікроконцепт, тобто сукупність норм, цінностей, ідеалів, до яких прагне особистість, які існують в межах не тільки першого (природного), але й другого (соціального) світу, які продукують такі компоненти культури, які необхідні для вираження людини в усій її експресії, креативності, самореалізації, вираження свого Его в онтосі-соціумі-екзистенції. Культура як вираження антропологічних, онтологічних і аксіологічних засад в контексті розгортання соціокультурного глобалізованого простору виступає модусом концептуально-екзистенційного вираження особистості, орієнтованої на континуум, тобто на соціум, який розірваний суперечностями, конфліктами, міграційними тенденціями, амбівалентністю психіки, репресивністю, самотністю [7, с.46-50]. Переналаштування особистості в соціокультурному кризовому просторі направлене на сублімацію людини в культурі, творчості, науці, вираження себе в творчих альянсах, становленні людського Его, соціокультурній активності. Людина переосмислює своє існування в глобалізованому соціокультурному просторі в контексті онтології, екзистенції, природи, соціуму, буттєвості, виробляючи стиль життя, дискурсомислюючи себе, в результаті чого сама людина стає фактором культури і виявляє свою багатомірність виявлення свої самоті та своїх сутнісних сил у вимірах буття – фізичного, біологічного, соціального, психологічного, культурного, космічного. Культура як умова реалізації і людини в умовах поглиблення глобальних викликів сучасності представляє

Культура як герменевтика буття

собою основу для виявлення міжцивілізаційного спілкування і діалогу. Культура формує принципи облаштування оточуючого світу і місця в ньому людини в умовах глобальних процесів. Культура у глобальному вимірі є самим буттям і направлена на формування світу людського буття. В умовах поглиблення глобальних процесів сучасності формуються і концепції культури з орієнтацією на її модернізацію. У психологічному плані культура – це надіндивідуальний і плинний конструкт, в аксіологічному – система цінностей, вірувань і традицій, що представляють собою аксіологічне підґрунтя культури [8, с. 266-278].

Антропологічна складова культури є системою форм, що забезпечують формування цінностей людського духу і є основою її подальшої самореалізації в умовах глобального соціального простору. Такими формоутвореннями багатовимірності людини є мова, релігія, право, мораль, наука, філософія. Людина живе в умовах глобальних процесів, які є породженням універсальних структур техніки, інформації, комунікації, що сприяють утворенню інформаційно-комунікативного простору, породження навіть віртуального буття та віртуальної культури, що потребують адаптації людини до цього простору. Концепція культури вбирає в себе історичний рівень розвитку суспільства і людини і виражається у формах, пов'язаних з формуванням нових матеріальних і культурних цінностей, що є творчими силами і протистоять викликам, пов'язаних з глобалізацією, яка руйнує культуру. Культура є специфічною характеристикою людини і суспільства і відображає суб'єктивні людські сили і здібності, реалізується в діяльності, інформації, знаннях, вміннях та навичках, рівні інтелектуального розвитку, світогляду. Вона проявляється у способах взаємного спілкування людей, міжкультурному діалозі, що об'єднує людство на основі самоідентифікації суб'єкта у просторі інтеркультурного середовища і сприяє взаєморозумінню [9, с.208-217].

Антропологічні засади культури як чинник самореалізації людини в умовах глобального соціального простору зводяться до того, щоб відноситися до культури як цінності, яка представляє собою суть духовного розвитку людини у просторі для саморозвитку і самореалізації людини. З антропологічної точки зору культура направлена на формування цінностей людського буття, відтворення і самовідтворення сутнісних людини, необхідних для сприйняття світу, розвитку активної творчої

діяльності, за допомогою якої формується особливий світ субкультури. Культура, пронизуючи всі ланки суспільства в умовах глобального соціального простору, виступає одночасно як середовище, засіб і результат життєдіяльності соціальних суб'єктів, окремих особистостей, певних соціальних груп і спільнот, окремих суспільств чи навіть людства загалом. Актуальним у дослідженні культури є гегелівський аналіз духу у всесвітній історії, оскільки він змушує звернути увагу на духовно-культурні процеси, що відбуваються у сучасному світі. Культура характеризується як системний комплекс, притаманний будь-якому сталому співтовариству людей, комплекс специфічних і нормованих способів і форм соціальної інтеграції, організації, регуляції, пізнання, комунікації, оцінювання і самоідентифікації, образних рефлексій та інтерпретацій, механізмів соціалізації особистості. Культура виражає якісну характеристику суспільства, безупинно розвиваючи у єдності всі елементи, засвоюючи і передаючи наступним поколінням, що складає її генетичний аспект. Культура виступає як процес активної творчої діяльності людини, за допомогою якої людина пізнає навколишній світ, себе, суспільні відносини, що складають епістемологічний аспект культури. Культура у своєму сучасному перенасиченні інформацією виконує роль комунікатора, який зв'язує ланки між творцями і споживачами різних матеріальних і духовних цінностей, між різними регіонами, народами і расами, що складає її комунікативний аспект.

Культура створює необхідні для орієнтації людини зразки, норми поведінки й оцінки, забезпечує регулювання соціальних стосунків людей, що виражає її регулятивний, нормативний аспект. Культура в умовах глобалізації являє собою нелінійне, складне і суперечливе духовно-практичне соціальне утворення, що розвивається у контексті трансісторичних культурних значень і конкретно-історичних смислів. Культура диференціюється в культурах індустріального, постіндустріального, інформаційного суспільств, висвітлюючи колізії людини і природи, людини і суспільства, людини і людини. Атрибутами культури є її об'єктивність, оптимальність, сакральність. Культура як частина загальної глобальної політики має самостійні цілі, завдання, функції, детерміновані метою і завданнями загальної культурної політики держави. Оскільки культура направлена на вирішення культурно-політичних задач, то останні обумовлюють її

зміст, спрямованість, способів і методів їх вирішення. На сучасній стадії розвитку сучасного українського суспільства культура може посідати декілька стратегічних позицій. По-перше, вона є одним з інструментів євроінтеграції. Розвиваючи сектор культурних індустрій, модернізуючи культурну політику і вдосконалюючи механізми її впровадження, можливо окреслити вимір успішної зовнішньої політики, якою є на сьогодні євроінтеграція, та наблизити нашу країну до омріяних європейських стандартів. По-друге, досвід європейських країн показує важливість участі культурного сектору в розбудові громадянського суспільства та економічному зростанні держави, тобто у внутрішньо-політичному житті країни в умовах культурної глобалізації [10, с.253-268].

Культурна глобалізація вивчає глибинні зміни культури у зв'язку з новітніми науково-технічними соціальними нововведеннями, перспективами міжкультурного діалогу. Культурна глобалізація і гібридизація доповнюються процесами транскультурної конвергенції та формування транслокальних культур – культур діаспори на протигагу традиційним культурам, що відзначаються локалізованістю. Світ поступово перетворюється на складну мозаїку транслокальних культур, що глибоко проникають одна в одну й утворюють нові культурні ареали, що мають мережеву структуру. Інтенсифікація комунікацій і міжкультурних взаємовпливів, розвиток інформаційних технологій сприяють подальшій диверсифікації розмаїтого світу культур, протистоять поглинанню їх універсальною «глобальною культурою». У ХХІ столітті культура розвиваються по вісі – зрушення від культурного імперіалізму до культурного плюралізму; від закритого до відкритого суспільства. У сфері культури прерогативи наднаціональних організацій обмежилися до поширення нових інформаційних технологій, формування масового суспільства і масової людини, космополітичної культури. Зростання етнічної, культурної і релігійної гомогенності в умовах глобальної трансформації людства стає культурною компенсацією і опіумом для відсталих народів.

Аналіз свідчить, що людство переживає гігантську соціокультурну та антропологічну кризову ситуацію, яка втілює в собі не стільки негацію епохи модерну, скільки повне її утвердження. *Щоб вийти із цього кола, слід переосмислити культурно-історичні, філософські і морально-аксіологічні принципи* Культура як герменевтика буття

облаштування соціуму, які людство винесло із попереднього культурно-цивілізаційного розвитку: 1) Сучасні проблеми глобалізації та пов'язані з ними кризові явища мають безвихідний характер існуючої цивілізаційної парадигми та загострення кризи гуманізму, вихід із якої – об'єднання людства на основі усвідомлення загальних інтересів і загальної відповідальності перед майбутніми поколіннями, повернення до духовно-моральних та культурно-антропологічних принципів в оцінці науково-технічних інновацій. 2) Глобалізація здійснює трансформуючий вплив на систему факторів, що формують особистість у самих різних типах культур, розхитують традиційні системи культурно-антропологічних факторів, відкриваючи можливість для розвитку людини у менш жорсткому детермінованому соціокультурному середовищі. 3) Зміни взаємовідношень між людством і біосферою неможливі без зміни відносин між людьми у різних культурних контекстах [9, с. 208-217].

Основним вектором змін є пріоритет співпраці (синергії) і взаємодопомоги всього населення Землі у реалізації глобального культурного проекту «цивілізації безпеки». Активним і діючим фактором сучасного багатоманітного бачення світу є новий гуманізм, який враховує як цінності традиційних релігійних спільнот, так і індивідуалістичну аксіологію індустріальної і постіндустріальної цивілізацій. Динамічна перебудова соціально-політичних та економічних структур, формування і розповсюдження морально-світоглядних цінностей, адекватних новим вимогам, до яких відносяться прискорене зростання внутрішньої різноманітності і високий рівень толерантності, виведуть сучасну цивілізацію із стану культурної кризи. Глобалізація має складний багаторівневий характер розгортання соціально-історичного процесу у соціоекономічних, соціоантропологічних та соціокультурних вимірах як об'єктивного і всеохоплюючого інтеграційного процесу, у контексті якого відбуваються: інтеграція та диференціація; універсальзація (морально-етичних цінностей) та уніфікація (у вигляді «вестернізації у площині масової культури та стандартизації життя); інформатизація через формування «бажаної» громадської думки суспільства та зростання взаємозалежності (політичної, економічної, безпеки існування) всіх учасників постіндустріального суспільства [7, с.222].

Антропологічні засади культури у традиційному структурному розумінні уявляються трьома блоками: 1) елементами –

культури, держави, міжнародних структур – державних і недержавних, регіональних утворень, систем управління комунікаційних та інформаційних мереж, маргінальних утворень; 2) топології – території, населення, ресурсів, геополітичного положення, цивілізаційної моделі, потенціалу – економічного, політичного; 3) взаємозв'язків – торгів, міжнародних відносин, війни, міграції, громадянського суспільства, культурного обмін. Культура суспільства в еволюційному інваріанті включає: 1) духовне ядро (генотип організму): зростання інформаційної насиченості; розширення масштабів і сфер духовного виробництва (творчості); збільшення частки духовної складової у суспільному житті. 2) соціальне ядро (генотип організму): зростання організаційної складності; прогрес моральних задач; накопичення колективної пам'яті; 3) природне ядро (генотип організму): демографічне зростання; розширення кола використаних ресурсів; зростання енергоозброєності. Культура як історична форма інтеграційної тенденції включає: 1) ідеологічні форми: мова; письменність; релігія; політичні вчення; мистецтво; 2) соціальні форми: нація; місто; феодалізм, монархія, імперія, держава, наднаціональні утворення; урбанізація; комунікації; соціальні і політичні інститути; торгівля «переселення» фінансів. 3) природні форми: сім'я; рід; плем'я; община; етнос; переселення народів [10, с. 253-268].

Аксіологічні виміри буття формують цінності, що сприяють самореалізації людини у соціокультурному просторі, який формує як сама людина, так і суспільство. Аксіологічні виміри сучасного соціуму сьогодні залишаються набагато могутнішими чинниками для формування всього західного суспільства і самосвідомості культури, що виражали ще теоретики Відродження. Аксіологічні виміри буття сформували права, які стали основоположними для самореалізації людини – цивільна прав, політичні права, соціальні права, культурні права й обов'язки (право на інформацію, освіту, культуру, комунікацію, критику). Зріла ідентичність, а разом з цим і самореалізація людини може виникнути тільки на сонові осмисленого ставлення людини до своєї історії, природи, історичних явищ і процесів, всього того, що сьогодні на Заході називають «освіченою демпартією участі». У той же час в умовах розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій та культурної глобалізації відбуваються зміни у культурних стереотипах у зв'язку з новітніми науково-технічними, соціальними нововведеннями і

перспективами міжкультурного і міжкомунікативного діалогу, що розширюють культурний простір спілкування індивіда та його самореалізації. Самореалізація особистості в контексті аксіологічних вимірів буття відбувається навколо сучасних новітніх процесів, серед яких саме технологічні зрушення, які принесли нові цінності буття, чому сприяв розвиток телекомунікаційних технологій і засобів зв'язку.

Аксіологічні засади самореалізації людини виходять з обумовлених засад буття соціальними і культурними факторами. Сталість, інваріантність фундаментальних родових якостей людини як істоти культурної (духовної), що споконвічно володіє волею, формується у єдності людського роду і є невід'ємною рисою культурних прав людини, їх пріоритету стосовно принципів устрою, законів і діяльності держави. Культурологічні засади самореалізації людини розкривають взаємовідносини між людиною і суспільством, суспільством і владою, людиною і людиною; ставлять на порядок денний розробку таких категоріальних форм мислення, як культури так і її відношення до оточуючого світу, природи і самої себе, культурологічних засад управління як органону пізнання і перетворення світу. Культурологічні засади враховують проблеми культурної диференціації різних груп людей, враховують появу імміграційних тенденцій, що несуть інші культури в полікультурний соціум. Саме культурна антропология виступає у вигляді вищої форми генералізації уявлень про інститути культури людства, представлених в універсальній і формі. Самореалізація людини свідчить про створення умов для виявлення сутнісних сил людини у всіх сферах людського буття, про те, що людина стає об'єктом і суб'єктом того суспільного цілого, в якому намагається формувати свій імідж, сприяє розширенню культурних каналів комунікацій, в яких стверджує себе яке людську сутність. Саме культурний світ особистості сприяє встановленню діалогу між особистостями, етнічними угрупованнями і суспільствами, політиками, вченими, фахівцями, країнами. Це змушує людей бути разом, узгоджено долати перешкоди, формувати шлях цивілізаційного зростання в контексті реалізації культури буття і буття культури. Безумовно, що культура повинна створити новий культурно-моральний клімат як на рівні держави, так і на рівні особистості.

Саме культура як чинник самореалізації особистості створює необхідні умови для самореалізації сутнісних сил людини, культивує

необхідні зразки і норми поведінки і сприяє регулюванню суспільних відносин, що виявляє собою регулятивний і нормативний аспект культури. Антропологічні виміри культури як реалізації людини в умовах глобальних процесів репрезентують собою оптимальний спосіб для зустрічі (а не зіткнення) цивілізацій, які покликані об'єднувати, а не роз'єднувати народи на основі традицій. Міжкультурний діалог є підґрунтям культури як основи реалізації і самореалізації людини в умовах глобальних процесів і одним із вирішальних інструментів міжцивілізаційного спілкування.

Антропологічні засади культури як основи самореалізації людини в умовах глобального соціального простору відіграють велику роль при становленні психіки людини, свідомості і мислення, сприяючи формуванню ідентичності людини, всього того, що складає антропологічні основи буття людини. Людина є продуктом культури свого суспільства, вона формується у середовищі своєї культури, і доки культура не сформована, людина не може ідентифікувати себе з певною культурою (субкультурою) чи групою, щоб функціонувати як повноцінний культурного процесу. Умови глобалізації народжують нове покоління молодих людей «NEXT», яке відрізняється психологічними особливостями людей, так як вплив інфокомунікативних технологій приводить до істотних змін нейронної структури головного мозку, в результаті чого змінюється психіка і образ мислення молодих людей. Тому людина є фактором змін глобальних соціальних відносин в умовах глобального соціального простору зі своїми особистими інтересами, власною самооцінкою, певною мірою внутрішньої свободи [6, с.192-200].

Культура як чинник самореалізації людини в умовах посилення глобальних процесів повинна спиратися на антропологічні та аксіологічні виміри загально-цивілізаційно-духовних цінностей і збагачуватися за рахунок взаємовпливу культур. Сьогодні культура як антропологічна засада буття людини в культурі повинна увійти у кожний дім і стати вираженням сутнісних сил людини як його багатовимірної реалізації і самореалізації. Саме духовні цінності людини повинні стати об'єднуючим початком цивілізаційного буття, щоб кинути виклик всьому не-людському існуванню, тому що культура – це форма утримання і укріплення людських (гуманних) смислів буття.

Культура як чинник самореалізації людини – це «поле взаємності» у міжкультурному спілкуванні, основа для розгортання функцій

комунікації і спілкування, смислове обґрунтування цілей діяльності людини. Культура як чинник самореалізації людини – це життєві орієнтири для самоствердження людини в умовах кризового буття і деякі канони смислоутворення духовних цінностей. Саме духовні цінності як основа формування культури особистості є основою вибору суб'єктом цілей, результатів і умов діяльності, які відповідають на питання: «В ім'я чого здійснюється діяльність людини?».

Духовні цінності як смислоутворюючий чинник культури транслуються в контексті різноманітних станів духу і реалізуються у процесі духовної діяльності людини, тому що культура – це сама життєдіяльність людини, яка направлена на вираження її інтересів і потенцій, реалізацію людської природи та смислоутворення духу. Культура включає світ духовності як деяку надприродну реальність, що є універсальним механізмом формування людських цінностей, в основі яких граничні цінності – істини, правди, краси, свободи, творчості, мудрості, традицій. Система цінностей складає смислову основу культури, відмову від її знецінення і відчуження. Культура формує зверхситуаційний вихід з кризового буття і стверджує у людині все людське, творить світ «буття людини в культурі і завдяки культурі», саме завдяки «законам краси», для чого слід виробляти зусилля для її підтримки і розповсюдження.

Висновки.

Антропологічні засади культури як чинника самореалізації людини в умовах глобального соціального простору стверджують сутнісну всезагальність, яка повертає реальному процесу життєдіяльності людини ті ідеали, які вироблялися на протязі багатовікової історії людства і сьогодні є універсальним способом виявлення, здійснення і формування духовних смислів культури. Культура людини в умовах глобального соціального повинна спиратися на антропологічні та аксіологічні засади свого функціонування і виконувати людиновимірну (гуманну) функцію, направлену на ствердження конкретних смислів життєутвердження, в основі чого здійснення людського в культурі і духовного самоствердження людини в діяльності, що сприяє формуванню цілісності людини.

Антропологічні засади культури як чинника самореалізації людини в умовах глобального соціального простору культивують нову стратегію інтелектуально-духовних пріоритетів цивілізаційного розвитку з орієнтацією на моделювання культурних засад онтології та

аксіології буття. Багатовимірність людини в умовах глобального соціального простору проявляється у контексті метафізичних, естетичних, етичних, теолого-релігійних засад, що відбиваються на матрицях духовно-інтелектуальної сутності діяльності людини. Сучасна культура в умовах глобального соціального простору поступово перетворюється на мозаїку транслокальних культур, які глибоко впливають одна на одну і створюють нові культурні ареали, формуючи нову мережеву культуру. Інтенсифікація комунікацій в умовах глобального соціального простору та глобального інформаційно-комунікативного

простору базується на інтенсифікації інформаційних технологій віртуально-мережевого суспільства, що сприяє посиленню міжкультурних комунікацій та подальшій диверсифікації світу культури та поступового її поглинання глобальною культурою.

Антропологічні засади культури як основи самореалізації людини в умовах глобального соціального простору виявляють духовно-культурні пріоритети розвитку цивілізації, створення антикризових культурних механізмів, здатних подолати руйнівні тенденції глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Власенко Ф. П. Віртуальна реальність як простір соціалізації індивіда. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.]. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2014. Вип. 56. С. 208-217.
2. Воронкова В. Г., Соснін О. В. Формування інформаційного суспільства в Україні: виклик чи потреба часу? Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб.наук.пр.]. Запоріжжя: ЗДІА, 2015. Вип. 60. С.13 – 24.
3. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Сучасна геокультура як соціокультурний феномен культурної глобалізації. Гілея: науковий вісник: [зб. наук. пр.]. К. : Вид-во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2013. Вип. 72. С. 487 – 492.
4. Кивлюк О. П. Освітня культура інформаційного суспільства в контексті глобалізаційної реальності. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб. наук. пр.]. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2016. Вип. 67. С.225 – 232.
5. Кивлюк О. П. Моделювання інформаційних процесів в контексті інформатизації суспільства. Гілея : науковий вісник : [зб. наук. пр.]. К. : Вид – во УАН ТОВ «НВП» «ВІР», 2014. Вип. 80. С. 222 –226.
6. Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. 2014. Вип. 57. С. 192–200.
7. Кириченко М. О. Інформатизація як фактор оптимізації ідеології інформаційного суспільства та забезпечення його сталого розвитку. Scientific Journal «ScienceRise : Pedagogical Education». 2017. № 1 (9). С. 46–50.
8. Максименюк М. Ю., Нікітенко В. О. Інформаційно-комунікативне суспільство як різновид складної соціальної системи і взаємодії. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб.наук.пр.]. Запоріжжя : Вид – во ЗДІА, 2016. Вип. 66. С. 266 –278.
9. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : [зб. наук. пр.]. Запоріжжя : Вид – во ЗДІА, 2014. Вип. 56. С. 208–217.
10. Мельник В.В. Культура буття людини як соціокультурний феномен. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: [зб. наук. пр.]. Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2015. Вип. 60.С.253–268.
11. Філософія людини як шлях гуманізму та гідності у граничному бутті суспільства: підхід філософської антропології та метаантропології: збірник наукових праць. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 30-31 березня 2015 р. Київ: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. 150 с.
12. Воронкова В.Г.Гуманізація освіти, науки, політики, влади, суспільства // Ін-т вищої освіти АПН України, Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. №1-2(7). С. 204-220.
13. Ришова І.С. Дизайнерська діяльність: сутність, структура, механізм, спрямованість // Гуманітарний вісник Запорізької державної. 2005.№22. 156-169.
14. Ришова І.С. Соціально-філософська парадигма сучасного дизайну // Гуманітарний вісник Запорізької державної. 2008. №33. 111-129.

REFERENCES

1. Vlasenko, F. P. (2014). Virtual reality as a space of socialization of the individual. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporozhye. Issue 56. 208-217 [in Ukrainian].
2. Voronkova, V. G., Sosnin, A. V. (2015). Formation of information society in Ukraine: challenge or need time? *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhya. Issue 60. 13–24 [in Ukrainian].
3. Voronkova, V. G., Nikitenko, V.O. (2013). Modern geokul'tura as a sociocultural phenomenon of cultural globalization. *Gileâ*. Kyiv. Issue 72. 487–492 [in Ukrainian].

4. Kyvliuk, O. P. (2016). Education kul'utra information society in the context of the reality of globalizacijnoï. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhya. Issue 67. 225–232 [in Ukrainian].
5. Kyvliuk, O. P. (2014). Modelling of information processes in the context of the information society. *Gileã*. Kyiv. 2014. Issue 80. 222–226 [in Ukrainian].
6. Kyvliuk, O. P. (2014). Globalization and Informatization of education in the subject field of the philosophy of education. *Humanities Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhya. Issue 57. 192–200 [in Ukrainian].
7. Kyrychenko, M. O. (2017). Informatization as a factor of optimizing the ideology of the information society and ensuring its sustainable development. *Scientific Journal «ScienceRise : Pedagogical Education*. Issue 1 (9). 46–50 [in Ukrainian].
8. Maksimeniuk, M. Yu., Nikitenko, V. O. (2016). Informational and communicative society as a kind of complex social systems and interaction. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhya. 2016. Issue 66. 266–278 [in Ukrainian].
9. Melnik, V. V. (2014). Formation of the concept of information management: essence, objectives, main directions of development. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhya. Issue 56. 208–217 [in Ukrainian].
10. Melnik, V. V. (2015). Culture of being human as a sociocultural phenomenon. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*. Zaporizhzhya. Issue. 60. 253– 268 [in Ukrainian].
11. Philosophy of man as a way of humanism and dignity in your life: an approach of philosophical anthropology and philosophy, he: a collection of scientific papers. Materials of the international scientifically-practical Conference. 30-31 March 2015 : the NEC name M. P. Drahomanov, 2015.150 s. [in Ukrainian].
12. Voronkova V.G. (2008). Humanization of education, science, politics, power, society //Institut higher education APs of Ukraine, National ped. UN-t. M. P. Drahomanov, K.: Publishing House of the NEC name M. P. Dragomanov National Pedagogical University. №1-2 (7). 204-220 [in Ukrainian].
13. Ryzhova I.S.. Design activities: the essence, structure, mechanism, focus // Humanitarian Bulletin of Zaporozhie State. 2005. Issue 22. 156-169.
14. Ryzhova I.S. Socio-philosophical paradigm of modern design // Humanitarian Bulletin of Zaporozhie State. 2008 Issue 33. 111-129.

Melnyk, Victoria – PhD in Philosophy, Associate Professor of Department in management information and analytical activities and European Integration, National Pedagogical Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
E-mail: doc.v.melnik@mail.ru, ORCID 0000-0001-5976-5823

CULTURE AS A HERMENEUTICS OF ESSENCE

Abstract. *The article deals with the essence of the culture and the crisis of spiritual phenomena, manifested in the culture in a globalized world, in particular, spiritual crisis is a crisis of social ideals and values that make up the core of the spiritual culture. Determined that the culture as an expression of anthropological, ontological and aksiologičnih principles is a system of forms, which provide the establishment of a human in the person provided by anthropological, ontologičnimi, aksiologičnimi factors.*

The subject of research culture as a slice of social space, improve personality. Methods-sociaksiologičnij, anthropological, a system that allowed to reveal the culture as a slice of social space, improve personality. It is the essence of culture as the terms of realization of human bagatovimìrnosti in the face of deepening global challenges of our time, that represent the basis for the detection of mìžcivilizacijnogo communication and dialogue. The result of the study-disclosed terms of rethinking cultural and historical, philosophical and moral-aksiologičnih principles of arrangement and analyzes anthropological foundations of culture as the Foundation of human bagatovimìrnosti in the conditions of cultural globalization.

Concluded that anthropological foundations of culture as the Foundation cut social space in terms of the reconfiguration of the global social space to ensure the establishment of conditions for self-realization of the person in terms of cultural globalization. Anthropological foundations of culture as the Foundation of the social section of self-realization of osobistsoti in terms of global social space is the most fundamental way of the human being as the basis of reality for the man.

Ontology and aksiologični framework is a natural historical process directed to display the tribal entity the person choosing her capabilities as a man presents a set of common values, which abolish any law.

Keywords: *man, the self-realization of personality, anthropological principles, ontological principles, principles of aksiologični, the culture, the multidimensional character of the person, the global space.*

Стаття рекомендована до публікації д. філософ. н., проф. Білогур В.Є.
Надійшла до редколегії: 12.10.17 р.
Прийнята до друку: 17.10.17 р.

Мельник Вікторія Володимирівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри управління, інформаційно-аналітичної діяльності та євроінтеграції, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail: doc.v.melnik@mail.ru, ORCID 0000-0001-5976-5823